

***Der Querschnitt*. O revistă berlineză interbelică sub direcția unui poet bucovinean**

Anca-Elisabeta TURCU

Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, România

turcuanacaelisabeta@yahoo.com

Abstract: The article tackles the impact of the illustrated magazine *Der Querschnitt* on the interwar German culture as well as the contribution of Victor Wittner, a Bukovinean poet and an Editor-in-Chief of the publication, to the development of modern press. The philosophy of the magazine, which was Wittner's own philosophy, assisted the reader's acknowledgement of cultural actuality and of alternative worldviews and highlighted the obligation to be acquainted with foreign languages and cultures. *Der Querschnitt* opened up a serene perspective on humanity that was able to debate congenially in the pages of a magazine from a Germany that had been defeated in war but was undaunted in its desire for progress.

Keywords: *Der Querschnitt, Victor Wittner, German press, interwar magazine.*

În pofida dificultăților prin care a trecut metropola berlineză după Primul Război Mondial, aceasta a traversat o perioadă înfloritoare în plan cultural. Piața era invadată de ziare, reviste, magazine literare și culturale, iar consumul de artă fără precedent încuraja producția literară, cinematografică, fotografică, dramatică și muzicală, precum și inovarea culturii populare, axată acum, după modelul nord-american, în special pe cabaret, dans, evenimente sportive și jazz. [Cf. Esau, 2013: 868]. Reprezentanții Expresionismului au fost cei care au contribuit decisiv la apariția presei populare ilustrate, sprijiniți la rândul lor de editori și tipografi germani cu viziuni novatoare. Reapar în prim-plan cuvinte cheie precum Impresionism, Expresionism, Cubism, Futurism – termeni care fuseseră aproape uitați în timpul războiului [Cf. Haacke, Bayer, 1968: 6], iar presa pune umărul la propulsarea unor noi curente în artă, la promovarea unor ideologii politice și a unor viziuni culturale care vor conduce la reconstrucția urbanității și la definirea unui stil de viață specific Germaniei secolului XX.

În acest moment de maximă prolificitate culturală, o pleiadă de reviste ilustrate concurează acerb pe piața publicațiilor din întreaga Germanie, dar cu precădere pe cea berlineză, unele supraviețuind decenii la rând, în vreme ce altele sunt simple apariții meteorice într-un mediu publicistic extrem de dinamic. O revistă care a reușit să apară vreme de 15 ani și să atragă un număr din ce în ce mai

mare de cititori a fost magazinul ilustrat *Der Querschnitt*, publicație avangardistă și un adevărat *Sammelobjekt* pentru iubitorii de artă germani. Revista a intrat intempestiv în arena dezbaterii culturale în anul 1921 pentru a deveni curând una dintre cele mai apreciate apariții din presa germană, interesată să ofere o perspectivă inedită, dar realistă, asupra lumii moderne. Denumirea însăși, traducibilă prin „Secțiune transversală”, semnală intenția unei vivisecții exploratorii, a unei contemplări detașate, dar intruzive, a multiplelor straturi ale realității. Întemeiat de către comerciantul de artă, fotografatul și admiratorul înfocat al artiștilor moderniști Alfred Flechtheim, supranumit de prieteni *Fener und Flamme*, magazinul ilustrat a beneficiat încă de la debut, în mare măsură și datorită relațiilor și renumelui fondatorului său, de o largă audiență atât în lumea artelor, cât și în cea a afacerilor.

Fostul negustor de grâne, Alfred Flechtheim, se lansase cu aplomb pe piața internațională de artă unde ajunsese destul de repede un nume de marcă grație curajului de opinie și flerului imbatabil de comerciant și estete, lui datorându-i-se familiarizarea publicului german cu Pablo Picasso, dar și lansarea multor artiști avangardiști. În galeria lui Flechtheim din Düsseldorf erau expuse și tranzacționate în mod curent tablouri de Picasso, Cézanne, Renoir, Signac, Hodler, Munch, van Gogh, Gauguin, Naum Gabo, Henri Michel-Lévy, Franz Moritz Wilhelm Marc, Matisse, Dérain, Braque, Marie Laurencin, De Vlaminck, Kokoschka, Henri Rousseau etc. [Haacke, Bayer, *Ibid.*] Orașul Düsseldorf devenise un important centru al artelor și datorită lui Flechtheim, care sprijinise din toate puterile artiștii din grupul *Das Junge Rheinland*, dar de care se dezisese în cele din urmă, considerându-le arta „respingătoare” [Guenther, 1989: 105]. De altfel, bătălia sa cu Expresionismul va fi aprigă și se va purta și în paginile revistei sale *Der Querschnitt*.

Gustul pentru publicații culturale l-a căpătat în 1913, odată cu realizarea unei serii de broșuri de prezentare pentru galeria sa de artă, care aveau, pe lângă un evident scop educativ și comercial, și rolul de a da glas personalității histrionice a lui Flechtheim prin selecția de informații, dar mai ales prin aspectul grafic bombastic. Broșurile editate de Alfred Flechtheim au reprezentat un fel de repetiție generală pentru lansarea revistei *Der Querschnitt*, care îi va permite negustorului să se implice pe deplin și decisiv în tumultuosul modernism berlinez. Prin intermediul revistei sale își va putea etala *parti-pris*-urile culturale și, în special, admirația nețărmită față de arta modernă franceză. Flechtheim ajunge să fie văzut în timpul Republicii de la Weimar ca un *homo novus* [Cf. Haacke, Bayer, *Ibid.*] și prețuit ca un veritabil *connaissanceur* al artei moderne franceze [Gastell, 2016: 332], iar noua sa revistă va promova nenumărați artiști care expuneau deja în galeriile europene, dar va oglindi și viața de club și conversațiile de cafea, marile evenimente sportive, în special boxul, lansările de carte și de film, premierele teatrale, precum și scandalurile politice și cancanurile mondene. În plus, *Der Querschnitt* era viu ilustrat cu fotografii, caricaturi, viniete, reproduceri de artă, schițe, portrete și gravuri.

Revista își propune să scormonească și să scoată la lumină detalii, umbre și nuanțe, combinând jurnalismul doct, cerebral, specific publicațiilor culturale, cu jurnalismul de senzație, derivat din cel al tabloidelor. Interesul față de ce se petrece

la margine și nu numai în centrul curentelor culturale dă naștere nu doar rubricii *Marginalien*, care a făcut deliciul cititorilor magazinului, ci și unei atitudini diferite față de fenomenele culturale, în general, pe care realizatorii revistei refuză să le contemple cu reverență și pe care, așa cum sugerează titulatura magazinului, preferă să le exfolieze și să le examineze cu discernământ și cu nedisimulată curiozitate. Titulatura revistei atestă dorința fondatorului de a cartografia lumea interbelică până în măduva oaselor și relevă „suflul prometeic al lui Alfred Flechtheim” [Haacke, Bayer, *Ibid.*: 7], în ciuda faptului că ilustratorul și scriitorul Ottomar Starke, în autobiografia sa, își arogă meritul de a fi sugerat el însuși denumirea magazinului:

Într-o zi, Flechtheim mi-a cerut un sfat despre cum ar putea să-și refacă broșura de prezentare a expoziției, care nu-l mai satisfăcea [...] L-am sfătuit să-i mărească dimensiunea și tirajul și să facă o revistă din ea, dar nu a reușit să găsească un titlu atractiv. M-am gândit că titlul revistei trebuie să înceapă cu o literă mai puțin frecventă din alfabet pentru a fi evidențiată în cataloage, adică cu Q, X sau Y. Și m-am gândit imediat la cuvântul „secțiune transversală”. Flechtheim a fost de acord imediat și am mers la Reusch pentru a sărbători înființarea. A fost o seară foarte agitată; am găsit modalități din ce în ce mai amuzante de a concepe revista. În Querschnitt am putea include practic orice, dar am vrut să ne limităm la cele mai recente știri. [...] Mi-e greu să cred că orice alt editor ar fi acceptat asemenea prostii, dar Alfred era în flăcări.¹ [Starke, 1956: 96-97, t. n.]

Chiar dacă așa au stat lucrurile, în fapt, Ottomar Starke a fost doar unul dintre mulții co-fondatori ai magazinului ilustrat, printre care îi numărăm pe Guido Bagier, Maria Benemann, Paul Bommerheim, Walther Cohen, Theodor Däubler, Herbert Eulenberg, Hans Heinz Ewers, Adolf von Hatzfeld, Daniel Henry, Kurt Kamlah, H. W. Keim, Prof. Dr. Kötschau, Rudolf Levy, Dr. Megerle, Mynond, Dr. Rein, Pierre Roché, André Salmon, Christoph Spengemann, Carl Sternheim, Edwin Suermondt, René Schickele, Maurice de Vlaminck, Hermann von Wedderkop, Dr. With, Prof. Dr. Wilhelm Worringer [Cf. Haacke, Bayer, *Ibid.*]. Dorința de a găsi un titlu care să înceapă cu una dintre cele mai puțin utilizate litere ale alfabetului vorbește de la sine despre intenția creatorilor acestei publicații de a ieși în evidență, ceea ce este ușor de justificat ca strategie comercială, dar și despre conștiința faptului că ceea ce înfăptuiau ei avea să fie perceput de cititori chiar de la bun început ca „altceva”.

Lansarea revistei *Der Querschnitt*, subintitulată *Die Zeitschrift der aktuellen Ewigkeitswerte*, are loc în ianuarie 1921, redactor fiind Wilhelm Graf Kielmansegg, unul dintre curatorii din galeriile lui Flechtheim. Toată crema societății berlineze,

¹ „Eines Tages fragte mich Flechtheim um Rat, wie er seine Ausstellungskataloge, die ihn nicht mehr befriedigten, umgestalten konnte. [...] Ich riet ihm, Format und Umfang zu vergrößern und eine Zeitschrift daraus zu machen, aber er war um einen zündenden Titel verlegen. Ich meinte, der Titel der Zeitschrift mußte mit einem weniger häufigen Buchstaben des Alphabets beginnen, damit sie in den Katalogen an sichtbarer Stelle figurierte, also mit einem Q, einem X oder einem Y. Und es fiel mir auch gleich das Wort "Querschnitt" ein. Flechtheim war augenblicklich einverstanden, wir gingen zu Reusch, um die Gründung zu begießen. Es wurde ein sehr turbulenter Abend; immer mehr lustige Möglichkeiten, die Zeitschrift zu gestalten, fielen uns ein. Unter dem Stichwort "Querschnitt" ließ sich praktisch alles unterbringen, allerdings wollten wir uns auf das Neueste beschränken. [...] Ich glaube kaum, daß ein anderer Verleger auf solchen Unsinn eingegangen wäre, aber Alfred war Feuer und Flamme.“

printre care și Gottfried Benn, George Grosz cu soția sa, Max Hermann-Neiße cu soția și editorul însuși, Hermann von Wedderkop, participă la lansare [*Ibid.*]. Acest prim număr se bucură de ilustrații după sculpturile lui Frans Masereel, cuprinde un eseu din 1914 al lui André Salmon despre Cézanne, un articol al lui Franz Blei despre o ediție ilustrată a lui *Candide* de Voltaire, dar și o contribuție a boxerului Hans Breitensträter intitulată „Mein erster Sieg”. Revista geme de ilustrații de Picasso, Henri Matisse, Max Pechstein și Max Ernst și, presărate printre acestea, cititorul putea găsi comentarii avizate, dar relaxate, despre evenimentele de actualitate din viața cultural-artistică a Europei.

La apariție, se tipăresc 3.000 de exemplare, însă până în aprilie 1933 revista va ajunge la un tiraj de 27.000 de exemplare [*Cf.* Gastell, 2016: 334]. Fiecare număr era ilustrat cu reproduceri ale unor opere de artă care tocmai fuseseră expuse sau scoase la vânzare, precum și cu schițe și fotografii ale unor sportivi și actori renumiți în epocă. Totul era nou, proaspăt și gândit să racordeze cititorul la trepidăția metropolei. Din 1921 până în 1936, de la lansarea fulminantă până la interzicerea ei abuzivă de către naziști, revista ilustrată *Der Querschnitt* a abordat zeci de teme importante ale zilei. Tocmai de aceea a fost deseori numită „Ein Kaleidoskop der Naivität” [*Ibid.*]: pentru că a preferat să nu prezinte informații despre cutremure, greve și alte tipuri de catastrofe, prezente sau viitoare, ci mai degrabă subiecte decupate din cotidian și să le prezinte cu o consistentă doză de optimism și detașare. Caracterul excepțional al revistei i-a făcut pe mulți cititori să o descrie ca pe „o oază” [Haacke, Bäyer, 1968: 14] într-un noian de informații care construiau așteptări apocaliptice. Istoricul revistei poate fi schematizat după cum urmează:

- 1913 – apare catalogul expoziției lui Flechtheim editat de el însuși;
- 1921-1924 – magazinul este lansat și abordează subiecte comune din unghiuri inedite și cu ilustrații spectaculoase;
- 1924-1929 – perioada de vârf în decursul căreia *Der Querschnitt* se transformă într-o publicație cu adevărat modernistă, cosmopolită și inovatoare;
- 1930-1933 – Victor Wittner este numit redactor-șef. În această etapă, magazinul se va remarca prin curajul opiniei și „turnura propagandistică” [*Ibid.*: 12] care vor atrage represaliile de după ascensiunea național-socialiștilor la putere.

Der Querschnitt ajunge la o reală maturitate odată ce trece sub controlul editorial al asociatului lui Flechtheim, Hermann von Wedderkop. Cunoscut în lumea artistică sub apelativul familiar de Hans, iar în publicistică ca H. v. Wedderkop, acesta a fost adesea descris drept unul dintre cei mai remarcabili redactori literari ai secolului XX, care, e drept, a avut și norocul să trăiască în cea mai frenetică și creativă perioadă din istoria modernă a Germaniei. Atât Flechtheim cât și Wedderkop își exprimaseră aversiunea față de Expresionism, precum și adeziunea la noile curente artistice, cum ar fi Realismul Magic și, în mod special, Noul Obiectivism (*Neue Sachlichkeit*).

Printre cei care contribuie la realizarea revistei se numără nu doar scriitori, artiști plastici și fotografi, ci și regizori, actori, creatori de modă, sportivi, arhitecți, jucători de golf etc. [Gastell, 2016: 342]. În numerele speciale găsim, pe lângă autori

clasici precum Gottfried Keller, Edgar Allen Poe sau Jean Paul și autori contemporani, mai mult sau mai puțin cunoscuți publicului larg de la acea vreme: Carl Zuckmayer, Bertolt Brecht, Martin Walser, Alfred Polgar, Max Brod, Stefan Zweig, Joachim Ringelnatz, Arthur Schnitzler, dar și nume consacrate ca Heinrich Mann, Lion Feuchtwanger, Willy Seidel, Ernst Weiss, Arnold Ulitz, Gottfried Benn, Else Lasker-Schüler, Franz Werfel, Carl Sternheim, Erich Kästner, Hans Fallada, Mascha Kaleko.

Der Querschnitt are rubrici distincte dedicate unor tematici largi, precum *Kunst und Kultur*, *Literatur und Modernität* ori *Aktivitäten und Aktualitäten der zwanziger Jahre*. Redacția magazinului își exprimă preferințele prin alegerea unor teme precum sportul și dansul, iar Wedderkop își face un obicei din a le recomanda cititorilor literatură contemporană, cum ar fi romanul lui Maurice Dékobra, *Madonna der Schlafwagen* (1925), un bestseller al vremii, ecranizat de două ori: o dată ca film mut, în 1928, și a doua oară ca film cu bandă sonoră, în anii '50. Nici Wedderkop, nici Flechtheim nu au considerat magazinul creat de ei drept o revistă obișnuită, neintenționând să ofere cititorilor germani un echivalent al unei unei *revue* franțuzești ori al unei *Rundschau* nemțești. În viziunea lui Wedderkop, *Der Querschnitt* trebuia să fie o revistă cu apariție lunară (*Monatsrevue*), doar că simpla idee de revistă îl nemulțumea profund, considerând-o perimată („*ein verödetes Wort*”), iar cea de *Zeitschrift* era pentru el o structură fragmentată („*zerstückeltes Buch*”) sau o variantă concentrată a foiletonului („*sublimiertes Foilleton*”) [*Ibid.*: 9].

Wedderkop este însă cel care insistă ca *Der Querschnitt* să nu fie o *Zeitschrift* – o publicație periodică, în accepțiunea germană, ci un *Magazin* care să împrumute ceva din stilul publicațiilor americane de interes general [Cf. Brooker *et al*, 2013: 872]. În 1922 amprenta lui Wedderkop se vede și mai clar în designul și conținutul magazinului, deși Flechtheim nu ezita să-și impună preferințele când venea vorba de arta fotografică. Spre deosebire de magazinele timpului care își dedicau spațiul editorial exclusiv creației literare, *Der Querschnitt* își ilustra articolele cu reproduceri ale unor opere de artă, crochiuri originale și fotografii artistice inserate nemijlocit în text sau plasate în secțiuni distincte. În timpul lui Wedderkop au început să apară în magazin și reclame, precum cele la automobile, cosmetice, rechizite și țigări [*Ibid.*: 873]. În Germania acestor ani, se dezvoltă pe deplin ziarul comercial (*Generalanzeiger*), iar veniturile din reclame, care înlocuiesc treptat veniturile din vânzări, permit scăderea simțitoare a prețului de vânzare și lărgirea cercului de cititori pentru a-i cuprinde și pe cei din clasele aflate la baza piramidei sociale. Putem găsi lesne similitudini cu publicația americană *The New Yorker*, care se declara publicație lunară destinată cunoscătorilor și iubitorilor de literatură [*Ibid.*: 875]. În general, „importul de *Amerikanismus*” [Ward, 2001: 93] de către Germania a influențat adoptarea Noului Obiectivism în majoritatea formelor de expresie artistică, exercitând o reală presiune psihologică asupra națiunii după înfrângerea rușinoasă din Primul Război Mondial.

În 1923 Flechtheim își pierde interesul față de procesul propriu-zis de realizare a magazinului și Wedderkop devine redactor-șef în mod oficial. După ani

de eforturi de a publica magazinul din resurse financiare proprii și din alte fonduri private, în noiembrie 1924, Flechtheim și Wedderkop îl conving pe Hermann Ullstein, unul dintre deținătorii celei mai profitabile edituri din Germania, să preia *Der Querschnitt* și să o includă pe lista publicațiilor tipărite de Propyläen-Verlag [Brooker *et al.*, *Ibid.*: 875]. Publicația își poate astfel menține apariția lunară și poate reduce substanțial costurile datorită rețelei de distribuție la nivel național: un număr simplu ajunge să coste 2 mărci, iar unul dublu 3,5 mărci [*Ibid.*]. În plus, dacă la mijlocul anului 1920, tirajul magazinului ajungea la 14.000, în 1921 acesta atinge cifra de 25.000 de exemplare [*Ibid.*: 876]. Ca să avem o imagine clară a succesului fără precedent al revistei, trebuie să remarcăm faptul că una dintre cele mai populare magazine literare ale vremii, *Die Weltbühne*, nu a avut niciodată un tiraj mai mare de 15.000, deși era în vogă de mai multă vreme decât *Der Querschnitt* [*Ibid.*].

Cel mai important aspect al publicației *Der Querschnitt* în toți acești ani a fost accesul pe care cititorii l-au putut avea la scriitorii străini, în mod special la cei englezi și americani, așa-numiții *expats*, împrăștiați prin tot Vestul Europei, precum și la vocile cele mai influente din Franța, Italia, Spania și din alte țări europene [Brooker *et al.*, 2013: 877]. De pildă, *Der Querschnitt* este publicația care l-a prezentat cititorilor germani pe Ezra Pound: în numărul din vara anului 1924, Wedderkop publică un eseu al lui Ezra Pound despre romanul *Ulise* de James Joyce [*Ibid.*: 877-878], iar în 1925 o serie din *Definițiile* sale, care includ, de pildă, referiri la toposul funcțional al traficului, cu ecouri din fordismul atât de admirat în epocă:

1. Un stat bun este cel care se amestecă foarte puțin în treburile cetățenilor săi.
2. Funcția statului este de a facilita traficul, adică circulația bunurilor, aerului, apei, căldurii, cărbunelui, energiei, chiar a ideilor; de a-i împiedica pe cetățeni să încalce drepturile celorlalți. [cit. în Lethen, 2002: 26, t. n.]

Rubrica *Ausland*, menținută între 1926-1928, cuprindea relatări din Franța, Anglia, Italia, Spania, S.U.A., cu atât mai mult cu cât Wedderkop și membrii redacției se bucurau de relații solide cu confracții lor și cu multe alte personalități din străinătate. Colaborarea constantă cu *ausländische Autoren* asigura publicației o alimentare permanentă cu articole în limbile franceză și engleză, pe care redacția nu se simțea întotdeauna nevoită să le traducă, atestând în mod implicit calitatea cititorilor revistei. Printre colaboratorii revistei îi găsim, alături de Ezra Pound, pe Ernest Hemingway, Marcel Proust, Gertrude Stein, Ramón Gómez de la Serna, Karel Čapek și Paul Morand înainte ca mulți dintre ei să fi cunoscut faima. Rubrica *Marginalien* de pe ultima pagină a numărului revistei conținea un amestec de știri și informații din cele mai diverse zone ale vieții culturale.

Faptul că revista apare sub tutela Editurii Propyläen obliga redacția să introducă o rubrică intitulată *Aus dem Propyläen Verlag*, care a ființat între 1924-1927 [Cf. Gastell, *Ibid.*: 346], dar și să adopte o agendă artistică și literară, care făcea parte din profilul recognoscibil al editurii. Programul era vizibil în modul de interacțiune a imaginii cu textul, în abordarea lipsită de prejudecăți a tuturor formelor de artă, precum și în deschiderea ochilor cititorilor către lumea largă. Această filosofie a

publicației a contribuit la familiarizarea cititorilor cu propria lor contemporaneitate culturală, la conștientizarea necesității de a cunoaște limbi și culturi străine și a deschis o perspectivă senină asupra omenirii, care poate dialoga armonios în paginile unei reviste din Germania înfrântă în război, dar neînfrântă în dorința ei de progres.

Sub directoratul lui Wedderkop, *Der Querschnitt* devine, după cum subliniază Wilmont Haacke, un fel de *assemblée générale* al spiritului Republicii de la Weimar [Haacke, Bäyer, 1968: 9]. Declinul lui Wedderkop începe odată cu apariția numărului din iunie 1930, unde descrie cu entuziasm nereținut întâlnirea sa cu liderul fascist Benito Mussolini și include o fotografie de la nunta fiicei dictatorului italian [Brooker *et al.*, 2013: 879]. În anul următor, Wedderkop se retrage fără prea mult zgomot din redacție și fără a oferi o explicație publică [*Ibid.*: 880], iar unele voci vorbesc despre o ruptură definitivă între Wedderkop și Flechtheim [Gastell, 2016: 334].

Numele poetului bucovinean Victor Wittner (1896-1949), născut la Herța și educat la Suceava și Viena, apare menționat pentru prima dată în caseta cu componența redacției, imediat sub cuprins, în numărul din ianuarie 1929, cu Wedderkop în rol de *Herausgeber* și Victor Wittner ca *Verantwortlicher Redakteur*. Caseta este menținută în această formă până la finele anului 1929, cu excepția lunii iunie, când numele lui Wedderkop nu este menționat deloc.

În numărul din decembrie 1929, caseta se modifică și titulatura lui Victor Wittner devine *Chefredakteur*. Wedderkop va mai fi menținut în redacție ca *Herausgeber* până în luna aprilie a anului 1931, când caseta va include doar numele lui Victor Wittner, scris cu litere mari, alături de titlul *Chefredakteur*. Între anii 1929-1933, revista *Der Querschnitt* se afla mai mult sau mai puțin explicit sub bagheta lui Victor Wittner (1929-1933). Înțelegem din modificările care au survenit în componența redacției că Victor Wittner devine un pilon de rezistență al revistei încă de la începutul anului 1929, când sosește în Berlin, după o activitate de 15 ani ca publicist și scriitor în Viena, însă preluarea deplină a frâielor redacționale din mâna lui Wedderkop, alături de care muncise mai mult de un an de zile, are loc abia în luna mai a anului 1931.

Victor Wittner va păstra tradiția și ținuta revistei, iar faptul că el însuși era poet, dramaturg, cronicar teatral, cunoscător de limbi și literaturi străine și cinefil pasionat va influența covârșitor politica sa editorială. Odată cu instalarea sa în acest post (destul de discretă, de altfel) accentul cade din ce în ce mai apăsător pe producția literară de valoare și pe vânatoarea de nume sonore de pe întreg continentul, dar și din cele două Americi, care să dea substanță și prestanță magazinului. El însuși publicase deja articole despre scriitorul spaniol Unamuno înainte de a deveni redactor-șef, iar acum reușește să obțină contribuții de la o întreagă pleiadă de autori străini sau autohtoni, precum H. L. Mencken, Virginia Woolf, Franz Werfel, Aldous Huxley și mulți alții.

Dacă *Der Querschnitt* ilustrase din plin cosmopolitismul și avangardismul berlinez sub bagheta lui Flechtheim și Wedderkop, Victor Wittner este cel care îndreaptă publicația către un teritoriu al dezbaterii neîngrădite de idei. De la un număr la altul, revista este din ce în ce mai bine structurată tematic în secțiuni sau

dosare clar delimitate, fiecare număr conținând câteva direcții tematice majore în jurul cărora se nășteau dispute sau consensuri prin antrenarea în dialog a celor mai strălucite minți și a celor mai talentate penițe ale vremii. Chiar dacă subiectele propuse ori întrebările puse puteau părea de multe ori puerile sau conformiste, răspunsurile și reacțiile erau adesea sofisticate și iconoclaste. Nu lipsesc nici speciile care țin strict de jurnalism, cum ar fi reportajul și interviul și toate sunt asezonate cu ilustrații și nelipsite (încă de acum) materiale publicitare. Promovarea unor produse prin intermediul presei germane a dus la o atitudine extrem de pragmatică și profesionistă a redactorilor-șefi, foarte asemănătoare cu cea a omologilor lor americani și bănuim, după numărul mare de reclame din *Der Querschnitt*, că Wittner își descoperise *volens nolens* și această latură materialistă spre mai buna funcționare a revistei.

După Primul Război Mondial, lumea artei s-a lăsat sedusă de tendințe și influențe futuriste și expresioniste, abandonând în mare măsură angajamentul social și respectul pentru obiectivitate și tradiție. *Neue Sachlichkeit* vine să complinească această sincopă în conectarea omului de cultură la societate și, tocmai de aceea, magazinul este perceput ca o reacție la adresa acestor curente. Într-un interviu acordat lui Ferdinand Bruckner, poetul vorbește despre așteptările cititorilor revistei:

[...] dar cum pe noi ne interesează întotdeauna mai mult oamenii decât lucrurile, nu ne interesează chiar atât de mult lătdata Obiectivitate, așteptăm mai degrabă un articol de o culoare profund personală, fie sub forma unei scurte comunicări autobiografice, fie, dacă acest lucru nu vă place, despre relația dumneavoastră specială cu teatrul și despre ceea ce considerați a fi cea mai promițătoare formă de dramaturgie prezentă și viitoare.²

[cit. în Gastell, 2016: 342, t. n.]

Expresioniștii, spre exemplu, nu priveau realitatea prin lentila obiectivității, ci printr-o prismă distorsionată intenționat, mai degrabă abstractizată sau exagerat de psihologizată, în căutare de adevăuri profunde ale sinelui și nu ale realității palpabile. Din această perspectivă, magazinul *Der Querschnitt* abordează teme variate circumscrise curentului *Neue Sachlichkeit* deoarece majoritatea autorilor se orientează spre realitatea obiectivă, ancorându-și observația în actualitate. Seriozitatea temelor preluate din sfera artelor plastice, literaturii, arhitecturii, cinematografului, teatrului, sociologiei etc. este contracarată fie de întrebări ușor naive, fie de subiecte din zona mondenă, din lumea sportului, a filmului ori a modei. Astfel, sub directoratul lui Victor Wittner, revista publică mai multe articole despre sport și atleți, dar și eseuri scrise chiar de eroi din lumea sportului ori a cinematografului, cum ar fi cel al sportivului american de origine germană și bănățeană, care a devenit actor de film pentru a-l interpreta pe Tarzan, Johnny Weissmüller.

² „... da uns aber Menschen immer mehr interessieren als Dinge, liegt uns nicht so sehr an der viel gepriesenen Sachlichkeit, wir erwarten vielmehr einen durchaus persönlich gefärbten Artikel von Ihnen, sei es nun in der Form einer Kurzen, autobiographischen Mitteilung oder, wenn das Ihren Vorsätzen widersprechen sollte, über Ihr besonderes Verhältnis zum Theater und die nach Ihrer Meinung aussichtsreichste Form des heutigen und künftigen Dramas.“

După desprinderea lui Wedderkop de magazin se diminuează într-o oarecare măsură interesul pentru exotism și străinătate, iar în 1931 se schimbă major și filosofia revistei, făcând din ce în ce mai dese concesii gustului public, dar și unei mai bune administrări a conținutului prin crearea unor numere tematice dedicate anumitor forme de artă sau modalități de petrecere a timpului liber, unor sporturi ori unor subiecte de interes general ca: *Der Querschnitt durch die Ehe, ER und SIE* sau *Der Querschnitt durch den Okkultismus*.

Magazinul *Der Querschnitt* cuprindea, așa cum am menționat, la finalul fiecărui număr, o rubrică intitulată *Marginalien*, un apendice savuros și multicolor, care aducea în discuție teme cât mai variate, decupate din viața literară și culturală a marilor orașe europene, dar mai ales a Berlinului. Uneori apar aici poezii, recenzii și cronici teatrale, alteori sunt disecate spectacole de balet sau operă, filme și expoziții sau sunt inserate interviuri cu celebriități ale zilei ori comentarii ale evenimentelor sportive sau mondene. Dacă selectăm, de pildă, numărul din ianuarie 1929, la această rubrică descoperim câteva recenzii, precum cea intitulată „Eine Frau von fünfzig Jahren“ a romanului *Doamna Dalloway* de Virginia Woolf, apărut în traducere în acel an la Insel-Verlag din Leipzig. În același număr este prezentată, prin intermediul textului și imaginilor, expoziția de la Galeria Flechtheim. Tot aici apar scurte anunțuri și mențiuni sub titlul *Journalisten Geschichten*.

În timpul conducerii redacționale a lui Victor Wittner, cinematografia și fotografia capătă un rol și mai important decât înainte astfel că în ianuarie 1931 apare un număr al magazinului dedicat integral filmului. Ilustrațiile și fotografiile erau însă instrumente prin intermediul cărora revista putea aborda subiecte fierbinți sau delicate cu precauție și subtilitate. Un astfel de caz este descifrat de Andreas Zeising, care explică alăturarea într-un număr din 1930 a două fotografii părând să nu aibă nicio legătură una cu cealaltă. Prima reprezintă un urs polar care parcă ar fi așipit în grădina zoologică londoneză, iar a doua prezintă o doamnă din înalta societate pariziană, care se relaxează în casa ei amenajată modern [2016: 356]. Cea din urmă a fost realizată de către André Kertesz, renumitul fotograf-artist, și o reprezintă pe Contesa Catherine Károly, aflată în exil în Paris, împreună cu soțul său, baronul Károly Huszár. Identificarea personajului feminin clarifică oarecum conexiunea cu cea dintâi fotografie, iar dacă asocierea de idei este extrem de greu de făcut din perspectiva prezentului, legătura trebuie să fi fost mult mai evidentă pentru cititorii timpului, care știau că soțul doamnei în cauză deținuse funcția de premier și de șef al statului maghiar înainte de exil, iar porecla lui, „*der rote Graf*”, face și mai accesibil simbolismul ursului polar adormit ca o aluzie transparentă la marele stat comunist de la Răsărit și la apartenența politică a baronului. Subtilitatea referențială și imposibilitatea descifrării în absența unor indicii clare puneau la adăpost redacția de eventuale acuze, reprezentând în același timp și o provocare pentru redacție și pentru artiștii care colaborau la realizarea revistei.

Pe de altă parte, această circumspecție exagerată, melanjul de subiecte mondene și culturale, precum și imitarea modelului american i-au adus revistei și numeroase reproșuri, iar unii critici nu s-au sfiit să formuleze acuzații de snobism și

servilism. Etichete de acest fel au circulat și în afara granițelor, după cum putem deduce dintr-un comentariu din *Le théâtre et son double* (1938) al lui Antonin Artaud, poetul și teoreticianul Suprarealismului francez:

Der Querschnitt, o revistă publicată la Berlin între 1921 și 1936; redactor-șef a fost Victor Wittner. Această revistă lunară, ilustrată din plin cu desene de pictori, caricaturiști (Grosz, în special) și fotografii, se dorea o revistă de avangardă. În realitate, era mai ales o revistă «la modă», făcută de și pentru snobi, cu rezumate destul de eterogene.³

[Artaud, 1964: 348-349, t. n.]

Dimpotrivă, Peter von Mendelssohn consideră că revista nu ținea nici pe departe să-și fleteze cititorii, ori să facă prea multe concesii gustului public:

Cine se gândește astăzi la acest deceniu [al Berlinului din anii '20] [...] îl asociază involuntar în imaginația sa cu o „secțiune transversală”. Azi, o jumătate de secol mai târziu, acest nume a devenit practic emblema unei întregi epoci... *Der Querschnitt* era opusul unei abordări atotcuprinzătoare. Era ceva total „exclusivist”. Opusul popularității. Nu era... nicidecum lipsită de o aroganță snoabă. Nu era deloc obișnuită și vorbea o limbă secretă. Nu era simplă; era „trucată”, exagerată... Nu era binecunoscută, dar toată lumea știa despre ea.⁴ [*Zeitungsstadt Berlin*, 1982: 321-323, cit. în King, 2000: 308, t. n.]

În fapt, snobismul, dacă îi admitem existența, din paginile și din atitudinea revistei, ar putea fi efectul secundar al voinței de racordare la ceea ce redactorii considerau a fi partea progresistă a lumii, la realismul și pragmatismul care puteau izbăvi Germania de coșmarul înfrângerii în Marele Război și de delirul de grandoare și revanșă. Tematica magazinului, așa cum va reieși din prezentarea numerelor coordonate de Victor Wittner din poziția sa de redactor-șef, este tributară în cea mai mare parte curentului *Neue Sachlichkeit* și dorinței irepresibile a realizatorilor revistei de permanentă conectare la concret.

O examinare succintă a conținutului revistei din ultimii ani de existență liberă a ei și a realizatorilor ei scoate în evidență viziunea jurnalistică novatoare a lui Victor Wittner. Fiecare număr a fost gândit de poet și fiecare articol i-a trecut cu siguranță prin mână, incontestabilă sa acribie nepermițându-i să ignore nici cel mai mic detaliu. Stabilirea de conexiuni cu personalități marcante ale vremii din varii domenii – știință, sport, teatru, cinematografie, literatură, politică – și din marile centre de cultură ale lumii nu se putea realiza fără o implicare asiduă a redactorului-șef al revistei, iar lista colaboratorilor convingși de el să ia parte la acest

³„*Der Querschnitt*, revue publiée à Berlin de 1921 à 1936; le rédacteur en chef était Victor Wittner. Cette revue mensuelle, abondamment illustrée de dessins de peintres, d'humoristes (Grosz, en particulier), de photographies, voulait être une revue d'avant-garde. En réalité c'était surtout une revue «à la mode», faite par et pour les snobs, aux sommaires assez hétéroclites.”

⁴„Wer heute an dieses Jahrzehnt [des Berlins der Zwanziger Jahre] zurückdenkt ... faßt es in seiner Vorstellung unwillkürlich in dem Begriff Querschnitt zusammen. Dieser Name ist heute, ein halbes Jahrhundert später, geradezu zum Wahrzeichen einer ganzen Zeit geworden ... 'Querschnitt' war das Gegenteil von umfassend. Er war ausgesprochen 'exklusiv'. Er war das Gegenteil von populär. Er war ... keineswegs frei von snobistischem Hochmut. Er war alles andere als gemeinverständlich; er sprach geradezu eine Geheimsprache. Er war nicht einfach; er war 'getüfelt', überspitzt ... Er war keineswegs weit verbreitet; aber jedermann wußte von ihm.“

miracol publicistic este impresionantă chiar și după criteriile prezentului, în care comunicarea este facilitată de mijloace de comunicare moderne.

Analiza conceptuală și structurală a revistei *Der Querschnitt* din perioada de directorat a lui Victor Wittner este revelatoare pentru filosofia poetului ca redactor-șef, pentru ideea sa despre rolul și miza jurnalismului într-o perioadă de revoluționare și reconfigurare a presei. În plus, colaborarea cu autori străini se făcea cu eforturi supraomenești și cu costuri serioase, iar organizarea, colectarea, traducerea și corectura materialului bun de tipar implica enorm de mult stres și efort. Creșterea exponențială a numărului de cititori și nașterea democrației de masă în Europa anilor 1930 a obligat și publicația condusă de poetul bucovinean să țină cont de această oportunitate, care era în același timp și o problemă greu de rezolvat pentru că presupunea comercializarea unor forme de cultură de masă într-o revistă care se dorea sofisticată, dacă nu chiar elitistă. La acestea se adăuga masiva influență nord-americană, contestată și adulată în mod egal în epocă și care se intersecta cu suflul din ce în ce mai puternic al naționalismului obtuz, într-un climat socio-politic în care fermenții totalitarismului își făceau deja simțite efectele.

BIBLIOGRAFIE

- Artaud, 1964: Artaud, Antonin, *Autour du Théâtre et son double et des Cenci*, Gallimard, Paris, 1964.
- Brooker *et al.*, 2013: Brooker, Peter, Sascha Bru, Andrew Thacker, Christian Weikop (Eds), *The Oxford Critical and Cultural History of Modernist Magazines*, Volume III, Europe 1880-1940, Part II, Oxford University Press, 2013.
- Esau, 2013: Erika Esau, "The Magazine of Enduring Value: *Der Querschnitt* (1921-36) and the World of Illustrated Magazines", in Brooker *et al.*, 2013, pp. 868-87.
- Gastell, 2016: Daniela Gastell, „*Der Querschnitt* im Propyläen-Verlag - Der Propyläen-Verlag im Querschnitt“ în Leiskau, Katja, Rössler, Patrick, Trabert, Susann (Hrsg.), *Deutsche illustrierte Presse. Journalismus und visuelle Kultur in der Weimarer Republik*, 1. Auflage, 2016, Verlag Nomos, Baden, 2016.
- Guenther, 1989: Peter W. Guenther, "A Survey of Artists' Groups: Their Rise, Rhetoric, and Demise" in Barron, Stephanie (Ed.), *German Expressionism 1915-1925. The Second Generation*, Los Angeles County Museum of Art, Prestel, Prestel-Verlag, Munich, 1989, pp. 99-117.
- Haacke, Bayer, 1968: Wilmont Haacke, Alexander von Bayer, *Facsimile Querschnitt durch den Querschnitt*, Scherz Verlag, München, Bern, Wien, 1968.
- King, 2000: Shirley King, "The Fame of Miguel de Unamuno in Germany: Its Growth and Decline, 1924-1930", in Conrad Kent et al. (Eds.), *The Lion and the Eagle: Interdisciplinary Essays on German-Spanish Relations over the Centuries*, Berghahn Books, 2000, pp. 290-313.
- Lethen, 2002: Helmut Lethen, *Cool Conduct: The Culture of Distance in Weimar Germany*, translated by Don Reneau, University of California Press, Berkeley, Los Angeles and London, 2002.
- Starke, 1956: Ottomar Starke, *Was mein Leben anlangt: Erinnerungen*, Herbig, Berlin, 1956.
- Ward, 2001: Janet Ward, *Weimar Surfaces: Urban Visual Culture in 1920s Germany*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles and London, 2001.
- Zeising, 2016: Andreas Zeising, „Lenkung und Ablenkung. Die Bildkonfrontationen des Querschnitt“ în Leiskau, Katja, Rössler, Patrick, Trabert, Susann (Hrsg.), *Deutsche illustrierte Presse. Journalismus und visuelle Kultur in der Weimarer Republik*, 1. Auflage 2016, Verlag Nomos, Baden, 2016.

